

ACTES DEL SEMINARI

Poesia contemporània, tecnologies i educació

Glòria Bordons (ed.)

UNIVERSITAT DE BARCELONA

UNIVERSITAT DE BARCELONA. Dades catalogràfiques

Poesia contemporània, tecnologies i educació : actes del seminari celebrat a la Facultat de Formació del Professorat de la Universitat de Barcelona els dies 12 i 13 de febrer de 2009

Bibliografia.

ISBN: 978-84-475-3430-2

I. Bordons Gloria, ed. II. Audí, Marc III. Universitat de Barcelona. Facultat de Formació del Professorat 1. Poesia contemporània 2. Poesia experimental 3. Educació intercultural 4. Tecnologia de la informació 5. Ensenyament de llengües 6. Ensenyament de la literatura 7. Congressos

© PUBLICACIONS I EDICIONS DE LA UNIVERSITAT DE BARCELONA, 2010
Adolf Florensa, s/n, 08028 Barcelona, Tel 934 035 442, Fax: 934 035 446,
comercial.edicions@ub.edu; www.publicacions.ub.es

Disseny de la coberta: Cesca Simón

La fotografia de base per a la coberta és de Cristina Casanova i Andrea Contino

Impressió: Gráficas Rey, S.L.

ISBN: 978-84-475-3430-2

Dipòsit legal: B-6999-2010

Imprès a Espanya / Printed in Spain

El Seminari *Poesia contemporània, tecnologies i educació* fou organitzat pel Grup de Recerca POCIÓ. Poesia i Educació de la Universitat de Barcelona, grup consolidat per la Generalitat de Catalunya (2005SGR 00641) amb la col·laboració de: Ministerio de Educación y Ciencia (Acción Complementaria FFI2008-03466-E/FILO); Entitat Autònoma de Difusió Cultural de la Generalitat de Catalunya (núm. expedient 26215/2008); Xarxa Llera (Educació Lingüística i Literària en Entorns Plurilingües) (Xarxa incentivadora de Recerca Educativa 2008 XIRE 00003); ICE de la Universitat de Barcelona.

Comitè organitzador: Glòria Bordons, Lis Costa, Maria Grau, Joan Manuel i Montse Chanivet.

Responsables de l'edició del DVD: Lis Costa i Jordi Llorens.

Queda rigorosament prohibida la reproducció total o parcial d'aquesta obra. Cap part d'aquesta publicació, inclòs el disseny de la coberta, pot ser reproduïda, emmagatzemada, transmesa o utilitzada per cap tipus de mitjà o sistema, sense l'autorització prèvia per escrit de l'editor.

Literatura experimental, educació i eines interactives multimèdia¹

RUI TORRES

*Facultat de Ciències Humanes i Socials
Universidade Fernando Pessoa, Porto*

Resum

L'objectiu d'aquesta presentació és debatre l'ús d'eines interactives multimèdia i hipertextuals en l'educació. Argumentarem que és necessari fomentar la programació multimèdia en el context de l'escriptura creativa i descriurem activitats lligades a la concepció i al desenvolupament de projectes d'hipermèdia en contextos acadèmics.

Començarem amb una descripció general d'estudis sobre la relació entre literatura i suports digitals, i finalitzarem mostrant com és possible articular conceptes literaris com per exemple multi-modalitats, intertextualitat, resposta del lector i cooperació, amb eines digitals que fan servir algoritmes, tècniques combinatòries, programació multimèdia i hipertext en xarxa. Per tant, aportarem una quantitat de projectes que inclouen creació i recreació de poesia experimental en suport digital, a través del debat sobre exemples que articulen nous mitjans de comunicació amb l'ensenyament de poesia.

Presentació

El potencial de l'ús de l'ordinador en les humanitats i en els estudis literaris ha estat àmpliament estudiat, i els aspectes engrescadors de l'hipertext han estat molt analitzats pels investigadors (Landow, 1994). El canvi de discurs imprès a textos fets amb ordinador ens demana anar més enllà, ens demana un canvi en el nostre vocabulari crític i en el nostre sistema teòric. Jocs d'ordinador, juntament amb espais i representacions virtuals, són ara nous focus d'anàlisi, que desafien els nostres límits de llengua, literatura i educació (Ryan, 2000). I per exemple, ordinadors, nous mitjans de comunicació i Internet estimulen alumnes i professors a adaptar-se a models cognitius nous i diferents. El rol actiu del lector en escriptura i lectura, i en creació i educació ha de ser, per tant, investigat. La lectura de textos

1. Recomanem el visionat al DVD d'aquesta ponència, perquè el text és un resum i perquè el Dr. Torres mostrarà molts exemples de la xarxa de gran interès.

digitals implica un tipus de coneixements bàsics de crítica (Peters & Lankshear, 1996), i la progressiva complexitat dels textos, que ara s'articulen en una nova varietat de característiques inesperades (com per exemple mobilitat, temporalitat, multiplicitat i interactivitat), legitima aquests coneixements bàsics, imposa un nou vocabulari teòric i proporciona un nou parer crític. Els mitjans de comunicació digitals també obren un espai per al reconeixement de la importància dels materials (i de la materialitat) de l'escriptura multimèdia en l'escriptura en si (Block *et alii*, 2004). La poesia digital pot, per tant, ser considerada com una evolució de la poesia dels mitjans de comunicació experimentals, i la importància històrica de la poesia innovadora (experimental, concreta, visual, etcètera), que reconeix la importància de la funció estètica del llenguatge, s'ha de prendre en consideració quan discutim la relació entre poesia, tecnologia i educació. Aquestes línies de continuïtat entre pràctiques innovadores impreses i digitals (Glazier, 2002) ens permeten entendre el canvi de la poesia concreta de mitjans analògics a mitjans digitals (Simanowski, 2004), i també la connexió entre poètica concreta com a teoria del mitjà i poètica digital com a teoria de la poesia per al mitjà digital (Portela, 2006). A més, les operacions que dóna la màquina es poden trobar ja en pràctiques poètiques anteriors: *collages*, escriptura automàtica, jocs formals, permutació, etcètera (Reis, 2008).

La creació, el desenvolupament, la monitorització i l'avaluació de projectes *hypermedia* en el camp de la literatura poden crear condicions ideals per entendre de manera crítica l'expressivitat digital, així com la creativitat literària. No obstant això, els fenòmens textuais digitals necessiten la participació de professors i alumnes en activitats interdisciplinàries. Quan considerem l'adquisició de competències literàries digitals, trobem en joc diferents sistemes de significació i clars codis semiòtics. Per exemple, professors i alumnes han d'experimentar la literatura en nous mitjans de comunicació processant de manera activa tasques que necessiten diferents metodologies. Per entendre completament el potencial de textos basats en mitjans de comunicació, cibertextos o treballs virtuals, s'han de crear noves condicions d'aprenentatge.

En els últims tres anys (2005-2008), hem desenvolupat un arxiu digital per a la Poesia Portuguesa Experimental dels Anys 60.² El nostre objectiu inicial era recollir, classificar, digitalitzar, traduir, reproduir i recrear en formats electrònics la producció de poesia portuguesa concreta i visual, associada amb el moviment de Poesia Experimental dels Anys 60 (conegut com PO.EX). El nostre principal objectiu era la producció d'un CD-ROM, per divulgar i preservar els actius de la PO.EX, que inclouen revistes, catàlegs i fullets, que avui són difícils de trobar.

En literatura experimental coexisteixen diferents mitjans de comunicació. La captura audiovisual i l'edició textual de publicacions era molt important per als nostres alumnes, perquè podien comprovar la materialitat dels textos, que prèviament s'havien estudiat només en termes teòrics. Enregistraments de vídeo, fabricació de

2. El projecte *PO.EX (Poesia Experimental Portuguesa, Cadernos e Catálogos)*, fundat per la Fundação para a Ciência e a Tecnologia (MCTES, Portugal) i POCI2010 (EU), va ser dut a terme per un equip de la Universidade Fernando Pessoa entre 2005 i 2008 (ref. POCI/ELT/57686/2004). Els resultats d'aquest projecte es poden consultar en el web <http://www.po-ex.net>

sobres, pòsters de moltes mides, *collages*, globus i altres objectes eren algunes de les formes que els poetes utilitzaven per comunicar el seu missatge. El procés de transformació d'aquests textos en suports digitals ofería una oportunitat d'entendre, de manera interdisciplinària, els límits i les fronteres de les disciplines, els discursos i els sistemes de signes. Per entendre completament la intermedialitat en la poètica contemporània, hem d'analitzar tots els processos migratoris entre els diferents mitjans de comunicació. La digitalització de la poesia experimental pot ser una d'aquestes possibilitats.

D'altra banda, atesa la complexitat sintàctica i semàntica d'aquests poemes, els models usuals de publicació electrònica no eren completament adequats per a la reproducció i hem creat, amb els alumnes, una interfície interactiva amb diferents opcions de lectura.³

En entorns digitals, la poesia pot crear condicions ideals per a un reflex dels processos d'organització de textos en nous mitjans de comunicació. Els entorns multimèdia presenten possibilitats engrescadores per als professors que estan interessats en la intertextualitat i la intermedialitat. L'ús integrat de so, imatge i paraules fomenta un diàleg entre estudis de comunicació, disseny i ciències informàtiques, i proporciona als alumnes conceptes i visions més àmplies del món. D'aquesta manera, els enfocaments interdisciplinaris de la crítica literària semblen inevitables, perquè la creació i el desenvolupament de projectes d'*hypermedia* en contextos acadèmics necessàriament comporten tasques que es poden aconseguir millor en entorns compartits i de col·laboració.

[Traducció de l'anglès al català de Maria Ardel]

3. El CD-ROM de PO.EX es pot consultar de manera gratuïta a <http://www.po-ex.net/evaluation>